

Begrip

moslims

christenen

Nr.59 Mrt./Apr. 1982
abt. per jaar f. 15,-
Losse Nrs. f. 2,50
Giro 4300211 t.n.v.
Begrip Cura Migratorum

CHRISTELIJK
ISLAMITISCHE
ONTMOETING

" Begrip "
Luybenstraat 17
5211 BR Den Bosch
Tel: 073-145159

Velen onder ons zien misschien met angst "de opmars" van de Islam in ons eigen land. Moskeeën, koranonderricht, islamitische scholen, 600.000 Moslims in 1990 in Nederland. Wat je niet kent, ga je uit de weg. Je blijft dan wel met vooroordelen zitten. Misschien komt die angst ook voort uit onze eigen godsdienstige leegte t.a.v. mensen die niet alleen diepgelovig zijn, maar ook dat geloof in heel hun dagelijks leven durven uiten.

Angst is niet alleen een slechte raadgever, het weerhoudt je ook om onbevungen iemand te woord te staan, laat staan om naar hem toe te gaan, de eerste stap te zetten. Daarom gaat dit nummer over zo'n eerste stap, ondernomen door onze Duitse reformatorische medebroeders, met alle consequenties van onvoorziene moeilijkheden en vreugden. Dat de auteur in het laatste gedeelte van zijn tekst wat snel en te theoretisch-dogmatisch, tevens ook te rooskleurig, de voorwaarden stelt van een dialoog tussen joden, christenen en moslims (de verantwoordelijkheid van de inhoud blijft bij de schrijver) is zijn vol recht: zijn artikel spruit voort uit activiteiten, niet alleen vóór maar ook mét moslims.

Dat dialoog eenvoudiger ligt op papier dan in werkelijkheid heeft ook de Paus in Nigeria ondervonden. Een mooie toespraak bestemd voor de moslims, die echter niet kwamen opdagen. Was hun gevoeligheid misschien gekwetst omdat de Paus zo'n massale katholieke manifestatie op de been had gebracht onder een, vooral in het noorden, totaal islamitische bevolking ?

Hoe dan ook deze waardevolle tekst geeft veel gedachten waarmee christenen en moslims samen op pad kunnen gaan.

Namens de Redactie
P. Reesink

CHRISTELIJK - ISLAMITISCHE ONTMOETING

EEN KERKELIJKE GEMEENTE EN HAAR TURKSE MEDEBURGERS.

Sinds ongeveer vier jaar tracht de Evangelische gemeente van de Christuskerk in Pforzheim-Brötzingen met de Turkse gezinnen in haar omgeving als burens in een goede samenleving te leren leven. De aanleiding hiertoe was dat het aantal buitenlandse kinderen in de beide kerkelijke kinderdagverblijven in korte tijd tot 50 à 85 % gestegen was. Werk in de ouderverenigingen en in de wijk, gemeenschappelijke feesten en gesprekken over het geloof, menselijke ervaringen en theologische bezinning brachten de kerkelijke gemeente tot een bewuste ontmoeting op sociaal-cultureel en religieus terrein. Ze is, naar eigen getuigenis, daardoor in haar christelijk geloof niet verzwakt, maar wakker geschud en gesterkt.

De volgende bijdrage is de verkorte en enigszins omgewerkte samenvatting van een verslag dat de predikant van de Christuskerk in juni 1981 bij de Pforzheimer Particuliere Synode over de ervaringen van zijn gemeente indiende. Deze zijn zeker niet zonder meer over te nemen. Maar ze kunnen bemoedigen en ideeën aandragen.

De situatie in Brötzingen kan in drieërlei opzicht als voorbeeld dienen.

Op de eerste plaats trof ons de overvloed aan problemen, die met een snel groeiend aantal buitenlanders op onze gemeente afkwamen, rechtstreeks en op alle terreinen, zoals dit overal het geval is.

Op de tweede plaats stelden we al spoedig vast dat het zgn. "probleem buitenlanders" bilateraal is. De moeilijkheden van de buitenlanders in het samenleven met de Duitsers zijn minstens zo groot als de onzekerheden en angsten van deze ten opzichte van hen.

Op de derde plaats vormden, onder de buitenlandse nationaliteiten, de Turken in Brötzingen de moeilijkste groep, daar ze stammen uit een buiten-europees cultuur- en geloofspatroon.

ONZEKERHEID EN ANGST WEGNEMEN.

In de Brötzingen stadswijk, waartoe de christelijke gemeente behoort, kwam het naast het uiteenvallen van de sociale dorpsstructuren als gevolg van een massale sanering, door het toestromen van vele Turkse gezinnen, in een paar jaar tijds bovendien tot een hevige botsing van culturen. Processen van ethnische terreinafbakening kwamen op gang, die voor een deel aan het rascisme van veertig jaar geleden herinnerden: "Als dat Turkse gespuis bij ons komt, smijten we ze van de weg af." Of, wat subtieler: "We hebben toch een christelijke kleuterschool, daarop horen toch geen heidenen."

Bijna tragisch het culturele wanbegrip van een goedwillende man: "Elke dag als ik mijn Turkse buurvrouw tegen kom, groet ik heel vriendelijk - en wat doet zij? Ze draait haar hoofd om. Wat een onbeleefdheid, dan heb je toch ook geen zin meer om te groeten." Voor haar betaamt het niet, om zich in het openbaar door een man te laten groeten. Hij ervaart haar reactie als een ongepaste weigering tot contact.

Zo ontstaat wederzijds een klimaat van onzekerheid en angst. De Duitsers zijn bang voor een te grote invloed van buitenlanders, de Turken vrezen door verduitsing en kerstening niet alleen hun vaderland, maar ook zichzelf kwijt te raken. Ze beleven dat dagelijks in hun gezin. Een Turkse jongeman:

"Dagelijks onderneem ik een reis van Turkije naar Duitsland. Als ik 's morgens mijn ouderlijk huis verlaat, verlaat ik daarmee Turkije. Ik ga naar mijn werk of naar mijn vrienden en ben in Duitsland. 's Avonds keer ik terug en ben weer in Turkije. Thuis vertel ik niets van datgene wat ik op school of bij mijn vrienden beleef, ik doe wat mijn ouders van mij verwachten. Bij mijn vrienden vertel ik niets van mijn ouderlijk huis, want ik schaam mij voor mijn moeder, die niet lezen of schrijven kan en doe mee met wat mijn vrienden doen."

De beide kinderdagverblijven van de kerkelijke gemeente vormen om zo te zeggen het dagelijkse concrete trefpunt van de ontmoeting. Plotseling zijn ze door kinderen van acht nationaliteiten "multinationaal" geworden. Hoe komt echter het toelatingsgesprek tot stand, als moeder analphabeet is, het kind "gisteren" uit Turkije "geïmporteerd" is, het hoe en waarom van een basisopvoeding, laat staan van een godsdienstige vorming op jeugdige leeftijd volkomen onbekend is ?

In hoeverre is men verantwoordelijk tegenover ouders die hun driejarig dochtertje slaan omdat ze in haar hemdje samen met jongens buiten speelde ? Hoe verwerken kinderen een opvoedingsvorm die thuis patriarchaal streng, op de kleuterschool echter kameraadschappelijk is ? Hoe stelt een gemeente zich op, die haar kleuterschool ziet als een onderdeel van het gemeentewerk en - ook religieus - als een hulp bij de opvoeding in het ouderlijk huis, als plotseling meer dan de helft van de kinderen moslim is ? Dit alles betekent voor de kerkelijke gemeente dat ze haar plaats en haar functioneren in de wijk, die een totaal ander beeld gaat vertonen, opnieuw moet bepalen. Een of twee decennia geleden was de kerk nog de officieel erkende instantie voor de integratie van de verschillende groepen en belangen, thans is de wijk uit- een gevallen. Neem b.v. de oud-Brötzingers, wier geschiedenis sterft met de huizen, die zich nostalgisch verschansen. Gemeente betekent voor hen een laatste gevoel van geborgenheid en de verbindingslijn met het verleden. Dan hebben we de nieuw-Brötzingers, die noch met de wijk noch met de gemeente een relatie hebben en die de kerk in een dynamische structuur dwingen. Tenslotte zijn er nog de Turken, die de gemeente alleen maar in sociale instellingen van de staat ontmoeten. Gemeente dus als katalysator of in de bijbelse funktie van het zout: opgeroepen wederzijdse ontmoetingen mogelijk te maken, uiteenvallende groepen in gemeenschap bijeen te brengen, van tegenover elkaar naar met elkaar, van scheiding naar begrip te leiden.

CONSEQUENTIES TREKKEN,

Welke motieven heeft de kerkelijke gemeente om deze opdracht te aanvaarden ? Wat zijn motivering en doel van haar handelen ?

Enerzijds staat ze onder druk van de omstandigheden. Het gaat in Brötzingen niet om de vraag of we ons met onze moslimse burens willen bemoeien of niet - we moeten onze houding bepalen, hoe dan ook. Anderzijds dwingt de Bijbel tot handelen. Ervaringen met het vreemdeling zijn en uitbuiting zijn diep geworteld in het bijbelse denken. Israel heeft ze zelfs voor alle tijden in zijn geloofsbelijdenis opgenomen (vgl.: Deut. 26 : 5 - 9) en daaruit de tot op heden revolutionaire en in het licht van de tegenwoordige Duitse realiteit beschamende consequentie getrokken : " Als een vreemdeling in Uw land woont, zult ge die niet verdrukken. Hij zal bij U wonen als een onder U geboren Israëliet; gij zult hem liefhebben als uzelf. Want gij zijt zelf vreemdeling geweest in het land Egypte." (Lev. : 19 : 33) En Jezus trekt deze lijn door tot aan het einde der dagen: Ik ben een vreemdeling geweest en gij hebt mij (niet) gehuisvest. (Matth. : 25 : 43,45.)

In de derde plaats is het handelen van het christelijk geloof uit de grond der zaak, steeds een allen omvattend handelen, dat de universele Liefde Gods aan alle mensen, zonder voorbehoud wat betreft religie, cultuur en taal doorgeeft.

Hieruit volgen voor onze gemeente dwingende consequentie:

- We zeggen op grond van de door God gewilde verscheidenheid van de schepping en de mens "ja" tegen een reëel maatschappijbegrip van verschillende groepen en naties, daarom alleen al, omdat we deze pluraliteit praktisch beleven. We zijn er ons helder van bewust dat integratie in de zin van assimilatie slechts voor zeer weinig gezinnen mogelijk en gewenst is.

We menen dat het hoge percentage Turken in Brötzingen bepaald niet alleen zijn oorzaak vindt in economische motieven (goedkope woningen).

Doorslaggevender is het woongebied: het zijn oude huizen, waar op de binnenplaatsen de vertrouwde sociale relaties aangeknoopt kunnen worden. Daardoor wordt identiteit en zelfvertrouwen versterkt. We zeggen daarom "ja" tegen een concentratie van Turken in onze wijk, als dit er toe leidt dat isolement en vereenzaming verhinderd worden en het uiteenvallen van gezinnen tegengegaan wordt en dat uiteindelijk gemeenschapszin de cultuurschok helpt verwerken. Belangrijk is slechts dat er geen ghetto ontstaat, maar dat ontmoetingen voor de uitwisseling van culturele waarden en het leren kennen van elkaars sociale leven mogelijk worden.

- Om deze reden wil de gemeente met alle haar ten dienst staande middelen ontmoetingsplaatsen creëren waar de sociale, culturele en religieuze identiteit van beide zijden vorm kan krijgen en communicerend beleefd kan worden. Het gaat ons in ieder geval niet om een neutrale coëxistentie, waarbij ieder los naast de ander verder leeft, maar een gewenste "proëxistentie", die voor elkaar vrijheid eist en schept.

- Tegen deze achtergrond van ontmoetingsplaatsen, waar men niet door vrees geremd wordt, wil de gemeente het gesprek op gang brengen met de verschillende groepen en instellingen, die op uiteenlopende wijze en voor een deel tegenovergesteld bij dit thema betrokken zijn: Zo b.v. met de Turkse maatschappelijk werkers van de sociale zorg, de school, de sociale dienst, het bureau voor buitenlandse werknemers, de wethouders, om maar een paar te noemen, zodat eindelijk maatschappelijk werk mogelijk wordt, dat georiënteerd is op het totale levenspatroon van de mens. Op z'n eentje kan men dit probleem niet oplossen. Daarom is een gemeenschappelijke actie nodig, die is afgestemd op hen die erbij betrokken zijn.

- We zijn er vast van overtuigd, dat het spanningsveld tussen de buitenlandse en Duitse gezinnen alleen aan de basis opgelost kan worden. Het is daarom zaak nieuwe gemeenschapsvormen op te sporen, waarin verscheidenheid als verrijking kan worden ervaren.

We hebben sociale initiatieven nodig. Hoe meer ons dat gelukt, des te minder zullen vooroordelen en haat en evenmin reaktionaire en politieke radikaliteit vaste voet kunnen krijgen.

- Binnen de crèches was een snelle verruiming van het personeelsbestand dringend noodzakelijk om beter rekening te kunnen houden met de genuanceerdheid der kinderen in kleinere groepen, meer aandacht te kunnen schenken aan het kind als individu en gerichte paedagogische activiteiten te kunnen ontplooiën.

Parallel hiermee liep de snelle nascholing van de medewerkers en de gemeenteleiding in de vorm van werkcolleges over de sociaal-culturele achtergronden van de landen van herkomst en over de Islam. Parallel hiermee waren ook nieuwe wegen nodig voor het werk der oudercommissies en niet in de laatste plaats voor het opstellen van een concept voor gemeente en stichting. Het is duidelijk dat werken met het kind slechts mogelijk wordt, als het werk van de begeleidende oudercommissie en de steun van de gemeente hand in hand gaan, een proces, zoals het in het verleden nog nooit zo dringend noodzakelijk was. Als een volgende stap op deze weg kan men beschouwen het krijgen van oudercommissies van verschillende nationaliteiten, die intussen bepaald al een brugfunctie verkregen hebben. Ze motiveren hun landgenoten om mee te doen en ze zijn voor ons een soort proefsituatie om in het klein uit te proberen, wat in het groot gelukken moet.

- In dit alles zien we de opdracht, die speciaal aan ons, aan de christelijke gemeente gegeven is, daar het in Christus geschonken heil geldt voor alle mensen. Hoe duidelijker we ons inzetten voor onze burens in nood, hoe duidelijker we uit alle macht vrijheid respecteren en beschermen, hoe liefdevoller en fijner we contact en begrip zoeken, hoe onbaatzuchtiger we spreken over het motief van ons handelen, des te duidelijker hebben we getuigenis voor Christus afgelegd.

SAMEN VIERN

Onze overwegingen bij de poging deze principes in praktijk te brengen gingen er van uit, ontmoetingsplaatsen te scheppen waarvan de sfeer zou moeten bijdragen tot openheid en nieuwsgierigheid en daardoor tot een groeiend vertrouwen. Punt van uitgang was de gedachte, de Turkse gezinnen naar hun sterke kant en niet op hun zwakke punt uit te nodigen. Nu is hun sterke kant de sociale band van het gezin, als ook de grote mate van vanzelfsprekende gastvrijheid en niet in de laatste plaats de natuurlijke bereidheid feest te vieren. Via de oudercommissie werd gepoogd het idee "aan de man" te brengen: " Jullie Turken gaan een feest vieren met folklore, nationale keuken, nationale klederdrachten enz. en jullie nodigen ons daarbij uit. Wij scheppen de noodzakelijke (gunstige) voorwaarden. "

Wat tijdens de voorbereiding van dit feest gebeurde laat zich alleen maar in anekdotische voorvallen beschrijven.

Op de eerste avond verschenen alle ouders als een gesloten blok. Toch was er wel een zekere terughoudendheid te bespeuren. Opeens werd het duidelijk dat de aanwezige mannen zich maar niet zo eenvoudigweg iets door het vrouwelijke lid van de oudercommissie wilden laten zeggen. Plotseling zaten de mannen in de ene en de vrouwen in de andere hoek. Daarna stonden we ruim een half uur wat werkeloos te kijken temidden van een luidruchtige discussie.

Op onze vraag wat er toch wel aan de hand was werd heel geheimzinnig uitgelegd, dat dit een verrassing was. Verrast werd allereerst onze leidster, die de volgende dag in een auto naar Mühlacker gebracht werd om daar het rituele slachten van twee reusachtige schapen bij te wonen, die ze voor die tijd had moeten uitkiezen. Ze kwam wat bleekjes terug.... Even bleek was de vrouwelijke conciërge van het gemeenschapshuis, toen twee dagen vóór het feest acht stevige Turkse mannen probeerden de trottoirtegels voor het gemeentehuis te lichten, om daar een grill in te graven.

Bij de laatste bespreking ging het er om, hoe een intussen duur feest gefinancierd moest worden. Van Duitse kant werd voorgesteld een prijslijst op te hangen, wat aan Turkse zijde als een zware belediging gevoeld werd. Het was een feest, daarvoor kan men toch geen geld vragen, of het werd helemaal niet gevierd. Uiteindelijk wilden tien Turkse gezinnen uit eigen zak twee duizend mark betalen, wat wij door het kompromie van een vrijwillige bijdrage in een spaarpot konden voorkomen.

Wat toen uit de diverse familiekeukens op een tien meter lang buffet geboden werd heeft ons, vervuld van afgunst, beschaamd doen staan. De veelkleurige nationale vlaggetjes, de kleurenrijkdom van de klederdrachten, de nummertjes van de kinderen en de folklore van de jeugd boden een fascinerend totaalbeeld. De evaluatie heeft wel het een en ander aan het licht gebracht. Het gemeenschappelijk vieren en beleven heeft muren van vooroordelen doen instorten. Van twee gezinnen weet ik dat onderling zelfs uitnodigingen voor een vakantie naar Turkije overeengekomen werden.

Welbeschouwd ligt het wezenlijke en grondige resultaat van deze jaarlijkse ontmoetingsfeesten in het scheppen van een sfeer van vertrouwen. Het feit dat men beiden kinderen heeft, en er blij mee is, verenigt alle schepselen, (creatuur), die (dat) in deze wereld nesten bouwen(bouwt). Kinderen zijn toch al in menig opzicht sleutel tot de ander. Men vertelt van zorgen, men beleeft de uiterst gereserveerde vriendelijkheid, men luistert als er over familie en vaderland verteld wordt en plotseling ontdekt men iets dat bevrijdend werkt, iets natuurlijks: Daar maakt ook iemand zich zorgen om zijn gezin, daar heeft een ander verwachtingen en plannen, zoals ik. Om elf uur 's avonds sta ik nog met een paar Turkse vaders om de gloed van de grill, wordt in de arm genomen en één zegt in gebroken Duits: " Wij zijn ook mensen." Zo, alsof hij mij dat eerst zou moeten bewijzen.

DE DIMENSIE VAN HET GELOOF.

Ook op dit terrein waren in het begin de problemen helemaal niet opzienbarend. Vóór alles de problemen van de kinderen en de medewerkers in de creche. Daar worden in de adventstijd kleine kerstgeschenken gemaakt. Vol trots brengt een Turks kind een kersttakje mee naar huis. De volgende dag horen we dat moeder het kind het takje uit zijn hand gerukt heeft en het weggegooid heeft. Wat betekent dat psychisch voor zo'n kind? Een andere vader eist dat bij bijbelse onderwerpen, die uitsluitend over Jezus gaan, zijn kind uit de groep gehaald wordt, een praktische en paedagogische dwaasheid. Bij alle Moslims begint het religieuze onderricht pas vanaf ongeveer twaalf jaar. Voor die tijd is religie onbewust ingekapseld in het primaire groeiproces van het gezinsverband. Omgekeerd brengen Moslims hun kinderen bij ons, daar ze zeggen: "Onze kinderen moeten hier leven, ze moeten jullie en jullie godsdienst leren begrijpen." Een andere vader zegt: "Jullie zijn immers de enigen die over God vertellen." Ook dat komt voor. De onder ons welbekende idee van een godsdienstige opvoeding, geïntegreerd in de ontwikkeling van het kind, stoot aanvankelijk op algeheel wanbegrip. Onzekerheid, onbekendheid en angst voor gedwongen bekering bepalen daarom het niveau van de relatie en leiden tot afweer-reakties.

Nu wil de kerkelijke gemeente de christelijke opvoeding in het basisonder-richt van de crèche niet prijsgeven, evenmin als de verkondiging van het evangelie. Het is echter geen naastenliefde, met de eigen geloofsovertuiging het geloof van de ander te verstikken - vooral als het om kinderen gaat - maar het beantwoordt ook niet aan de liefde, aan de ander de getuigenis van het geloof schuldig te blijven. Het gaat dus allereerst om wederzijdse duidelijkheid en oprechtheid. Hoe duidelijker en oprechter christenen christen zijn, hoe duidelijker en oprechter Moslims hun geloof belijden kunnen, des te gemakkelijker verloopt de ontmoeting.

Het gesprek over het geloof begon in Brötzingen erg laat, hoewel het allang eerder had kunnen plaatsvinden. Het ging er om, het door de feesten verkregen vertrouwen en begrip te testen op zijn betrouwbaarheid.

We hebben met Turkse en Duitse ouders, ouderlingen en medewerkers middagen lang gesprekken gevoerd over onze wijze van geloven. Die waren niet gemakkelijk, want ze legden zonder consideratie het eigen tekort bloot. Wij, christenen, hebben plotseling sinds eeuwen voor het eerst geen seculaire of ideologische (Aufklärung of Marxisme), maar een uiterst religieuze tegenpartij gevonden. Daarbij moeten we beseffen, hoeveel medechristenen hun geloof nog slechts vaag beleven, hoe schamel hun geloofsbeleving is geworden. En zelfs bijbelvaste gemeenteleden raken aan het stotteren, als ze het verwijt moeten incasseren, dat wij, christenen, niet slechts één God, maar drie goden hebben. Men blijft al gauw in de wirwar van dogmatische formuleringen steken. Dat brengt de moslim pas goed in verwarring, omdat de Islam nauwelijks een dogmatische theologie kent, maar een religie is die op de praktijk georiënteerd is. Daarom worden we door de moslims steeds weer naar het heel praktische geloof gevraagd, - en antwoorden we meestal dogmatisch.

Maar ook van de kant van de Moslimse partners is het religieuze gedrag in genen dele uniform. Dit hangt sterk af van hun regionale herkomst.

Gezinnen uit de grote steden hebben veelal een soortgelijk seculariseringsproces doorlopen als christenen in ons land. Interessant is daarbij dat de eigenlijke basis waarop de dialoog tussen christendom en Islam dan plaatsvindt niet het aanwezige religieuze zelfbewustzijn is, maar de voor beide partijen gemeenschappelijke onzekerheid, veroorzaakt door het seculariseringsproces.

Uit zulke ervaringen resulteren duidelijke consequentie:

We moeten met elkaar in gesprek blijven, omdat we samen moeten leven.

We moeten over ons geloof spreken, omdat het geloof voor beide kanten een levensvoorwaarde is.

We moeten duidelijker over ons geloof leren spreken. We moeten bij het spreken over God "onbaatzuchtiger" zijn, want we verkondigen niet ons zelf of onze vroomheid, maar Christus. We moeten geschikte communicatie-structuren zoeken. Moslims geloven door gebed en door het doen van wat geboden is, maar ook christenen ontmoeten God in gebed en in de religieuze viering.

Daarom leek het de Brötzinger gemeente passend, om door het middel van een liturgisch beleven samen in gesprek te komen.

Zo kwamen we op de gedachte van een gemeenschappelijke godsdienstoefening op moederdag. Bij de godsdienstige viering zou getracht worden de lijnen van religieuze praktijk, zoals die van beide kanten beleefd wordt, nader bijeen te brengen. Het ging daarbij nooit om een "oecumene van religies" of zelfs om syncretische nivellering. In veel vergaderingen werd de opzet van het geheel door de leiding van de kerkelijke gemeente doorgesproken en een verantwoord basisconcept opgesteld. Het is heel juist gebleken dat we de godsdienst-oefening in de afzonderlijke groepen van de gemeente grondig voorbereid hebben: in het blaasensemble, dat er de musikale vorm aan gaf, in de kring van de ouderlingen, "de opinievormende instantie" in Brötzingen. Vanaf het begin betrokken bij de problemen en het overleg, in de vormgeving en de daarmee verbonden verwachtingen, waren onze ouderlingen er nieuwsgierig en voltallig bij aanwezig. Dit was zo effectief, dat uit deze kring bemoedigende stemmen het woord vroegen: "Dat komt best voor elkaar, dominé."

We kozen moederdag uit, een feest, dat ook in Turkije gevierd wordt, en brachten het onder het motto: "We hebben tijd voor elkaar, want een gezin hebben is prachtig." Daarmee waren onze kinderen weer eens het centrale punt dat ons samenbracht. Als lokaliteit voor de dienst werd het dagverblijf gekozen, daar de kerkzaal bij onze moslimse burens een gevoel van bevreemding en bevanging veroorzaakt.

Het theologische punt van uitgang was de geschiedenis van Abraham, die op Gods bevel zijn zoon offeren moest. (Gen. 22.) - een stuk bijbelse overlevering dus, dat in Bijbel en Koran voorkomt en dat daar voor beide religies openbaring is. Maar omdat het verhaal van Abraham ouder is dan Christendom en Islam, kunnen laatstgenoemden het niet claimen. Het behoort beider moeder Israel. Belangrijk was de structuur van de dienst: Voor het christelijk gemeentelid én voor de moslimfamilie moest het duidelijk zijn, dat de verantwoordelijkheid van het gesprokene enkel betrekking had op de ideeën die op dat moment dienstig waren om de onderlinge gemeenschap op te bouwen. Predikant en Imam moesten proberen aan de ander duidelijk te maken en ook in zijn taal weer te geven welke geloofsinhoud en geloofsbeleving zich verbindt met het gemeenschappelijke erfgoed. Daar aan geen van beide partijen kon worden voorgeschreven wat ze over de gemeenschappelijke tekst moesten zeggen, hield dat reeds een risico in, dat echter bewust op de koop toe genomen werd. Het geheel was gecombineerd met een gemeenschappelijke maaltijd, gepaard aan diepgaande gesprekken over het samen beleefde.

Aanvankelijk werd de vrees geuit dat een zich inlaten met een andere religie het eigen geloof zou doen verwateren en in gevaar brengen. Het tegendeel kon men meemaken: vele, voor een deel sluimerende vragen van het eigen geloofsleven zijn opnieuw bewust geworden; bijbelteksten en bijbelse visies, die men vroeger niet opgemerkt had, kwamen in een heel ander licht te staan. Natuurlijk ondergaat het eigen geloof verandering in de ontmoeting. Het wordt rijker. Ons heeft bij deze vraag de geschiedenis uit Handelingen 10 erg bemoedigd: De verandering die Petrus in de ontmoeting met de Romein Cornelius onderging. Hij moest leren zich te bevrijden van het vooroordeel van zijn religieuze traditie, om hierdoor Gods missionair handelen op totaal nieuwe wijze te ontdekken: "Nu ontdek ik in waarheid dat er bij God geen aanzien des persoons is, maar onder elk volk is wie Hem eert en gerechtigheid doet, Hem welgevallig."

HINDERNISSEN OP DE WEG NAAR DE DIALOOG.

De praktische ervaring met het samenleven met Moslim-Turkse gezinnen, die onze kerkelijke gemeente stap voor stap tot een intensieve culturele en religieuze ontmoeting bracht, noopte de predikant zichzelf en zijn gemeente ook theologisch rekenschap te geven van wat hier gebeurde en hoe dit te verantwoorden was. Uit deze poging tot theologische verantwoording zijn de volgende visies van een theologie van de dialoog voortgekomen, waarbij het gesprek met Hans-Werner Gensichen, een missioloog uit Heidelberg, ons bijzonder heeft geholpen. Weliswaar moeten we eerst drie veel voorkomende kortsluitingen en dwaalwegen aangeven, die de dialoog tussen christenen en moslims zo mogelijk vermijden moet.

Een eerste dwaalspoor betreft de informatie over de Islam. Over het algemeen stamt de kennis van de doorsnee burger en christen over wat de Islam is óf van Karl May óf wordt identiek verklaard met de sensatieberichten over de fanatieke Ayatollah Khomeini, zelfs bloeddorstig opgeruid als we horen dat men in Saoedi Arabië een dief zijn hand heeft afgekapt.

In relatie met de olie als economisch en politiek wapen is weliswaar het europees superioriteitsgevoel aanzienlijk aan het wankelen gebracht. Op deze wijze brengen we een dubbel vooroordeel in het gesprek mee: enerzijds de blikvernuwing die de wereldislam tot de fanatieke, gewelddadige en reactionaire Moslim reduceert, anderzijds het denken in globale verbanden en totale blokken als gevolg van onze eurocentrische opvatting van ontwikkeling en vooruitgang.

De tweede ernstige hindernis voor de dialoog ligt in de gemeenschappelijke historie van beide partijen, die immers thans niet op het nulpunt begint, maar veertien eeuwen van confrontatie en bloedige conflicten omvat: militante uitbreiding van de Islam, christelijke kruistochten, Turken oorlogen, Europees kolonialisme. Het gevaar bloed en geweld tegen elkaar uit te spelen is thans nog even groot als ooit tevoren. Natuurlijk bestaat deze gewelddadige Islam - zoals ook de christelijke tegenhanger.

Toch zouden we er alles aan moeten doen om ook het andere te horen: b.v. Reeds in de vijftiende eeuw leerden islamitische mystici in nauwe aansluiting aan het gebod van naastenliefde: "Beantwoord het kwade met de goede daad, want boosheid wreekt zich, al is het ook op lange termijn; de zegen van de goede daden die je aan de vijand schenkt, is het beste zaad voor een goed gewas."

Het rumoer van de dagelijkse politieke gebeurtenissen mag vooral niet het eerste prille vertrouwen van de mensen van goede wil vernietigen.

Het derde gevaar is de dogmatische dwaalweg. Deze vindt zijn oorsprong daarin dat de politieke discussie hand in hand ging met de propagandistische en ideologische verdachtmaking van de ander. Theologie diende de dogmatisch gefixeerde afbakening om de superieure pretentie van het Christendom, dat met keizer Constantijn aan de macht gekomen was, tegenover de nieuwe wereldmacht van de Islam te motiveren. Hetzelfde is er evenzo in omgekeerde vorm.

Er worden thans weliswaar geen kruistochten meer uitgevochten, de kruistochten-ideologie heeft zich echter in zekere zin zelfstandig gemaakt. De invloed hiervan werkt tot op heden zo lang na, dat het nauwelijks mogelijk is een onbevungen theologisch oordeel over de Islam te krijgen. Meestal wordt deze als christelijke ketterij (heresie) of als oppervlakkig syncretische religie geklasseerd. We hebben echter bij de Islam met een religie van eigen recht en eigen rang te maken, die men slechts vanuit haar eigen vanzelfsprekendheid zal mogen verstaan. Met eenzijdige, dogmatische uitspraken kunnen we niet verder komen bij het theologisch antwoord op de vraag naar de plaats die andere godsdiensten innemen in deze wereldfamilie en in Gods heilsplan.

NEGEN PUNTEN VOOR EEN DIALOOG TUSSEN JODEN, CHRISTENEN EN MOSLIMS.

Christendom, Islam en Jodendom zijn - of het hun past of niet - op een dialoog aangewezen, daar ze uit de dialoog met elkaar ontstaan zijn. Het Christendom is zonder de Jood Jezus van Nazareth en zijn bijbel niet denkbaar, zoals ook de Islam, volgens eigen begrip wortelt in de bodem van de bijbelse openbaring. Mohammed kende het Jodendom, was gehuwd met de Koptische christin Maria, hoewel hij het christendom slechts wat vertekend en in een vermoedelijk nestoriaanse variant heeft leren kennen. Tegen deze achtergrond van wederzijdse verwantschap noem ik negen punten waarop de dialoog tussen Joden, Christenen en Moslims opgebouwd zou kunnen worden.

1. Wij geloven alle drie in de éne, grote en gemeenschappelijke God van Abraham, Izaak en Jacob. We moeten er mee ophouden, dat dit voor de Moslims niet geldt. De Koran nodigt de Moslims met nadruk uit om tegen de Joden en Christenen te zeggen: "Wij geloven in datgene wat als openbaring tot ons en wat aan U neergezonden is. Onze en Uw God is éinig. Wij zijn aan Hem overgegeven." (*Sura 29,46*)
2. Alle drie religies baseren hun oorsprong op een gemeenschappelijke vader op aarde: de " Vader der Gelovigen ". En alle drie beroepen ze zich op de beloften, die aan Abraham gegeven werden.
3. Jodendom, Christendom en Islam zijn in gelijke mate schrift-religies, waarvan de geloofsuitspraken historisch en theologisch onlosmakelijk met elkaar verweven zijn. Het derde geloofsartikel van de Islam is het geloof in de bijbelse openbaring, het vierde in de profeten, waarbij Jezus als Openbaarder van de Goddelijke wil, als Moslim, meegeteld wordt.
4. Alle drie religies zijn religies van de hoop. Ze hebben een optimistisch beeld van God en daarmee een optimistisch beeld van de mens. Wij zijn één in het geloof, dat de mens een door God bemind schepsel is en blijft, ondanks alle zonden. We geloven in de blijvende goedheid van God, hoewel op verschillende wijze. Joden, Christenen en Moslims zijn allen aangewezen op de vergevende barmhartigheid van God.
5. Gemeenschappelijk zien we de mens als geschapen naar Gods beeld en gelijkennis en geloven dat de mens in staat is zich met Gods hulp te bevrijden van de onmenselijkheid. Wij Christenen kunnen hierbij iets wezenlijks leren van de Moslims, wat wij graag verdringen: De eigenlijke schakel tussen mens en God is de taal, het spreken en het bidden.
6. Joden, Christenen en Moslims geloven samen in de menselijke verantwoordelijkheid voor God. " Niet eenieder die tot mij zegt Heer, Heer, zal in het Koninkrijk Gods komen, maar hij die de Wil van mijn Vader doet." zegt Jezus als hoeksteen van zijn prediking. (*Matth. 7 : 21*) Het hebreeuwse woord " *aša* " " doen " is een van de meest voorkomende woorden, als het in de Thora gaat om de consequenties van het onderhouden van de geboden en om de overgave aan Gods wil. Geloof zonder daad is een dode letter, zegt de Koran.
7. Voor alle drie religies geldt de vrede als het hoogste goed voor geloof en hoop. "Shaloom" is de veelomvattende uitdrukking voor het economische, fysische, sociale, psychische en geestelijke welzijn van de mens.
8. Een blik op de wereldsituatie laat zien dat zowel Jodendom, Christendom en Islam zich in een geloofscrisis bevinden. Gelovige mensen van alle drie religies zijn uitgedaagd door de krachten van het atheïsme, dat de mens op de plaats van God zet en van het materialisme dat het leven van zijn diepgang berooft, door de arrogantie die enkel aan zichzelf gelooft en deze wereld dreigt te vernietigen.
9. Joden, Christenen en Moslims zijn daarom opgeroepen het protest van de profeten van Israël tegen inhumane structuren, uitbuiting en geweld, onrecht en ideologische onderdrukking in het klein als ook op het wereldtoneel op te nemen en uit te dragen. Ze kunnen aan hun geloof alleen maar trouw blijven, als ze zich aan deze opdracht niet onttrekken.

Tegenover deze veelvuldige en diep ingrijpende gemeenschappelijke uitgangspunten staat echter het feit dat Jodendom, Christendom en Islam zich evenwel als drie zelfstandige, dikwijls als tegengestelde religies in de historie hebben ontwikkeld. Kan God dus op verschillende wijzen gezaghebbende openbaringen van zichzelf doen uitgaan die elkaar weliswaar wederzijds niet uitsluiten, maar de Jood, Christen en Moslim elk op zijn wijze verplichten? Een soortgelijke vraag heeft ons immers in de dialoog met het Jodendom bezighouden: Gelden de beloften die God aan zijn volk gegeven heeft nog ongebroken en onverkort? Of zijn ze het volk Israël ontnomen en op het geestelijke Israël, de Kerk, overgegaan? Moeten we daarom alle Joden overhalen zich te laten dopen?

We hebben intussen geleerd dat dit niet zo is. We hebben de beslissing aan God overgelaten. Ook met het oog op de Islam zullen we er ernst mee moeten maken, dat Gods openbaring nooit en nergens anders dan in historische vormen door de mensen kan worden begrepen. Ze is gebonden aan verschillende tijden, verschillende volken en verschillende "religies" - en blijft juist daarin geldige, d.w.z. uiteindelijk onaantastbare openbaring Gods. Met het voorbeeld van de christologie, die Jodendom, Christendom en Islam het diepste scheidt, moge dat verduidelijkt worden.

Zijn Joden, Christenen en Moslims het met elkaar eens dat de mens vergeving behoeft, dan drijft het verlossingswerk in de kruisdood van Christus hen ver uiteen. Voor Joden en Moslims is het een godslastering, en in ieder geval voor de Islam staat het vast, dat de Christenen de figuur en het werk van Christus op een wijze gemanipuleerd hebben, die diametraal tegenover de majesteit en de enigheid van God staat: God kan niet vlees worden en helemaal niet lijden en sterven en evenmin kan het zoonschap Gods van Jezus Christus gerijmd worden met de belijdenis van de enigheid Gods. De christelijke reactie is begrijpelijkerwijs eenparige afweer en het verwijt dat de Islam de wezenlijke betekenis van Jezus helemaal niet heeft begrepen. Weliswaar is de Islam in zijn houding ten opzichte van Jezus geenszins eensgezind en ook omgekeerd blijkt bijzonder duidelijk bij het ontstaan van de christologie in de oud-christelijke kerk, dat alle dogmatische denkpatronen aan historische situaties gebonden zijn, en nooit onder woorden kunnen brengen wie God nu zelf is.

Daarom zal ook geen enkele commissie, van welk hoog gehalte ook, van christelijke en Islamitische dogmatici een gemeenschappelijke noemer kunnen vinden, met het begrip Jezus, waarmee iedereen in alle tijden iets zou kunnen aanvangen. Om zo'n begrip gaat het ook helemaal niet. Christenen en Moslims zouden echter ook met het oog op deze vraag bereid kunnen en moeten zijn zich in te leven in de ervaring en de crisis van de ander. Christenen zouden zich dus met het oog op de vragen van de Moslims erover moeten beraden of hun kijk op Jezus misschien "Christologisch" beperkt is. Want Jezus heeft niet slechts de belijdenis van de enige God niet alleen geleerd, maar ook voorgeleefd.

Dan zouden misschien de bijbelse erenamen van Jezus - b.v. "Mensenzoon" of "Knecht Gods" - toenadering teweeg kunnen brengen met het oog op zijn nederigheid en op de Liefde Gods?

Bij dit alles staan we helemaal aan het begin. In ieder geval dwingt de concrete situatie ons, waar christenen en moslims samen moeten leven, er steeds weer toe vastgeroeste dogmatische posities los te maken, te vragen naar de geloofsbeleving die er achter staat om daarmee elkaar te ontmoeten. Daarbij komen verrassende theologische ontdekkingen aan het licht.

ONDER DE ZON VAN DE ENE BARMHARTIGE GOD.

TOESPRAAK VAN DE PAUS TOT DE BEVOLKING VAN NIGERIA EN IN HET BIJZONDER TOT DE MOSLIMS IN KADUNA OP 14 FEBRUARI 1982.

Mijnheer de Gouverneur, mijne Heren,

De tekst van deze toespraak was bedoeld voor de religieuze leiders van de Moslims. Ik richt nu deze woorden tot U omdat U de gehele bevolking van Kaduna en in het bijzonder de Moslims vertegenwoordigt.

Beste Vrienden,

1. Ik ben blij met deze ontmoeting met U, de religieuze leiders van de Moslims in Nigeria. Ik groet U hartelijk en zend via U mijn groeten aan de vele miljoenen moslims in dit grote land. Ik ben naar Nigeria gekomen om mijn katholieke broeders en zusters te bezoeken; maar zonder deze ontmoeting zou mijn reis onvolledig zijn geweest. Wees er daarom van verzekerd dat ik zeer blij ben met de mogelijkheid U mijn gevoelens van broederlijke hoogachting en waardering tot uitdrukking te brengen.

2. Wij allen, Christenen en Moslims, leven onder de zon van de éne barmhartige God.

Wij geloven beiden in één God die de Schepper van de mens is. Wij erkennen Gods souvereiniteit en verdedigen de waarde van de mens als dienaar van God. Wij aanbidden God en erkennen dat wij volkomen aan Hem onderworpen zijn. Zo kunnen wij elkaar wederzijds in de waarste zin des woords broeders en zusters in het geloof aan de éne God noemen. En wij zijn dankbaar voor dit geloof, want zonder God zou het leven van de mensen zijn als de hemel zonder zon.

Door dit geloof in God hebben Christendom en Islam veel dingen gemeenschappelijk: het voorrecht van het gebed, de dienst aan de gerechtigheid, begeleid door barmhartigheid en het geven van aalmoezen en boven alles een heilige achting voor de waarden van de mens die aan de grondslag ligt van de fundamentele rechten van ieder afzonderlijk, inbegrepen het recht van het ongeboren kind op leven.

Wij Christenen hebben van Jezus, onze Heer en Meester, de grondwet der liefde tot God en tot de naasten ontvangen (vgl. Matth. 22, 37 - 39) Ik weet dat dit gebod der liefde ook in Uw harten luide weerklank vindt, want in Uw heilig boek wordt U tegelijk met de uitnodiging tot geloof aangespoord om uit te blinken in goede werken. (vgl. Sura 5 , 51)

3. In de hedendaagse wereld zijn er veel gevaren die het gezin bedreigen. Het gezin is de waardevolle kern van de samenleving waarbinnen ieder mensenleven begint en zich ontplooit. Ik kan U verzekeren dat de Christenen veel waarde hechten aan het gezin, haar eenheid en ontwikkeling en bescherming. Ik spreek tot U over deze waarde omdat ik er van overtuigd ben dat ook U zich bewust bent van de waarde van het gezin en met de Christenen wilt samenwerken bij het werk tot versterking en ondersteuning van het gezinsleven.

Sta mij toe enige aanvullende gebieden te noemen waarop Christenen en Moslims meer zouden kunnen samenwerken. Wij zouden een dialoog kunnen beginnen om te komen tot beter wederzijds begrip zowel op wetenschappelijk terrein als in de intermenselijke verhoudingen, in het gezin, op het werk en in de vrije tijd.

Wij zouden kunnen opkomen voor meer rechtschapenheid en discipline zowel in het privé-leven als in het openbaar leven, meer moed en inzicht in de politiek, het elimineren van politieke tegenstellingen en de afschaffing van discriminatie op grond van ras, huidskleur, etnische afkomst, godsdienst of geslacht.

Wij zouden beiden kunnen optreden als voorvechters van het principie en de praktische uitwerking van de godsdienstvrijheid, waarmee we bij toepassing ervan bijzonder de godsdienstige opvoeding van de kinderen veilig stellen. Als het recht van elk kind om God te aanbidden en te vereren aangevuld wordt met het recht van het kind op godsdienstige opvoeding, dan ondervindt de gehele gemeenschap een verrijking en haar leden worden goed op het leven voorbereid. De godsdienstige opvoeding krijgt heden een groeiende betekenis omdat zekere elementen in de gemeenschap proberen aan het geestelijk aspect van de mensen voorbij te gaan of het zelfs trachten te vernietigen.

4. Waarom spreek ik tot U over deze problemen ? Omdat U Moslims bent en zoals wij Christenen gelooft in de éne God, die de bron van alle rechten en waarden van de mensheid is. Bovendien ben ik er van overtuigd dat wij veel goeds tot stand kunnen brengen als wij elkaar in de naam van God de hand rijden. Gemeenschappelijk kunnen we werken voor eendracht en nationale eenheid, in openheid en groter wederzijds vertrouwen. Wij zouden kunnen samenwerken voor de bevordering van gerechtigheid, vrede en ontwikkeling. Ik heb de stellige hoop dat onze broederlijke solidariteit in God de toekomst van Nigeria en van geheel Afrika werkelijk zal bevorderen en zal bijdragen tot een goede wereldorde als universele gemeenschap in het teken van de liefde.

Moge de almachtige en barmhartige God zijn aangezicht tot U wenden en U zegenen. Moge Hij U leiden. Moge Hij U met vrede vervullen en Uw herten vrede schenken.

Vertaald uit de Duitse uitgave
van de Osservatore Romano
Nr. 9 van 26 februari 1982

AFSCHIED VAN PATER P.C.M. BACKX ALS HOOFDREDACTEUR.

Op zondag 19 juli 1981 is Pater P.C.M. Backx pastoor van Effen bij Breda geworden. Ik heb de feestelijke presentatie mogen meemaken. De parochie van Effen was heel blij met zijn komst. Maar uit de relatieopbouw moslims - christenen zal hij zich steeds meer terugtrekken. Zo heeft hij afscheid genomen van de landelijke interkerkelijke werkgroep "Samenleven met Buitenlandse Werknemers" (Raad van Kerken) In februari 1982 droeg hij de eindredactie van BEGRIP over aan Dr.P.Reesink, Witte Pater. In de sectie Relatie met Wereldgodsdiensten blijft Pater Backx nog meedoen. Hij blijft ook beschikbaar voor spreekbeurten, maar natuurlijk minder dan vroeger en gewoon lid van de redactie.

P. Backx werd geboren op 18 januari 1921 in Teteringen in een groot gezin. Velen van hen waren aanwezig bij de intree in Effen. Na het klein en groot seminarie te hebben gevolgd werd hij in april 1948 tot priester gewijd. Hij werkte van 1948 - 1952 als missionaris in Mali, volgde van 1952 - 1954 een cursus islamologie van de Witte Paters in Tunesië (IBLA) en zette daarna zijn werk in Mali voort tot 1969.

Na zijn terugkeer in Nederland werkte hij eerste bij het centrum voor maatschappelijk werk en van 1970 - 1973 bij de Stichting Buitenlandse Werknemers in 's Hertogenbosch, als voorlichter voor de nederlandse bevolking en voor de moslimse migranten. Tevens was hij toen actief als maatschappelijk werker. Op 1 juni 1973 legde hij zijn functie neer om, zoals hij toen schreef, zijn volle aandacht te kunnen geven aan de godsdienstige aspecten van de migratie en om de evangelische opdracht tot gastvrijheid van de christelijke gemeenschap tot leven te roepen.

Op 1 oktober 1973 begon zijn werk in Santpoort. Voordien had hij een oriëntatiereis naar Marokko gemaakt. Meerdere reizen naar Noord-Afrika en het Midden-Oosten zouden volgen. In het voorjaar van 1974 verscheen het eerste nummer van BEGRIP - CHRISTENDOM-ISLAM over: "Gedachtenwisseling over dialoog tussen Islam en Christendom." Achteraf gezien een programma. Onder zijn leiding is ons blad inderdaad tot een BEGRIP geworden. Het is het enige blad in Nederland dat geheel gewijd is aan de relatieopbouw tussen moslims en christenen.

Met onze zusterbladen ENCOUNTER , SE COMPRENDRE , CIBEDO-TEXTE (Christelijke-Islamische BEgegnung DOkumentation , Frankfurt) en ENCUESTRO bestaat de afspraak dat we van elkaar artikelen mogen overnemen.

Eerst leunde BEGRIP noga' tegen de buitenlandse bladen aan, maar het kreeg toch steeds meer een nederlands gezicht.

Toen de gereformeerde synode mij in juni 1976 benoemde vroeg Backx of ik een eigen blaadje zou gaan beginnen. Op mijn ontkennend antwoord werd ik meteen uitgenodigd deel uit te maken van de redactie. Vanaf deze plaats nog eens hartelijk dank voor deze uitnodiging. In Pakistan hebben we vanaf 1967 in het Christian Study Centre nauw samengewerkt als protestanten en rooms-katholieken. Ik ben blij dat dit in Nederland kan worden voortgezet.

De samenwerking tussen Backx en ondergetekende bleef niet beperkt tot de redactie van BEGRIP. Bij advisering en voorlichting traden we óf samen op, óf vervingen elkaar. Backx' voorliefde ging daarbij uit naar het onderwijs. Bij spreekbeurten voor een gereformeerd/hervormd publiek irriteerden hem wel eens de dogmatische vragen, vooral wanneer duidelijk was dat de vraagsteller nog nooit een moslim had ontmoet.

Onze christelijke visie op de Islam, hoewel soms verschillend in detail, gaat toch zozeer van dezelfde evangelische en maatschappelijke vooronderstellingen uit dat dit samen optrekken-alleszins gerechtvaardigd is . Nu ook met Peter P.Reesink. Backx en ik hebben samen wel eens geconstateerd dat we overvraagd werden. We zijn daarom blij dat er nu ook in de Nederlands Hervormde Kerk naar een collega wordt gezocht. Versterking zal tegelijk specialisatie en dus verdieping van ons werk mogelijk maken.

Pater Backx is op 31 oktober 1976 in dienst gekomen van de Cura Migratorum in 's Hertogenbosch. BEGRIP verhuisde daarna van Santpoort tot onder de rook van de Sint Jan. De Cura stelde in oktober 1976 voor de begeleiding van het werk van Pater Backx een stuurgroep Christendom-Islam in, met Prof.Dr.A.Camps als voorzitter. Zo kreeg wat als pionierswerk was begonnen een breder kerkelijk draagvlak. Met het vertrek van Backx en de komst van Reesink is deze pioniersphase afgelopen.

Eén ding heeft Pater Backx goed duidelijk gemaakt: de komst van vele Turkse, Marokkanse en andere buitenlandse werknemers met hun gezinnen is een grote maatschappelijke uitdaging, maar één met niet te verwaarlozen religieuze aspecten. Die uitdaging vraagt niet om een dogmatische reactie, maar om een open, evangelische, gastvrije actie.

Piet Backx daarvoor onze hartelijke dank. Gods zegen gewenst voor jezelf, je werk in Effen en overal waar je actief blijft.

Jan Slomp.

INTERNATIONALE KATHOLIEKE COMMISSIE VOOR MIGRATIES.

Als afgevaardigde van Cura Migratorum heeft Pater P. Reesink deelgenomen aan deze internationale jaarlijkse vergadering, die plaats vond in Stuttgart op 9, 10 en 11 maart j.l. Het thema van dit jaar luidde: " De immigratie van moslims in West Europa : een ontmoeting in dialoog - vorm of een uitdaging tot konfrontatie ? "

Een veertigtal congressisten, afkomstig voornamelijk uit Duitsland, Oostenrijk, Frankrijk, België, Zwitserland en Italië, allen pastoraal of sociaal betrokken bij migranten in Europa, waren drie dagen lang te gast bij de kraakheldere, uiterst functionele en konfortabele Katholieke Akademie van Stuttgart. Het zeer rijke Schwabenland schijnt ook bekend te staan om zijn spreekwoordelijke properheid. De verzorging was dan ook prima, van top tot teen, inclusief Schuhputzgerät, evenals de technische en administratieve organisatie en begeleiding. Het kon ook moeilijk anders want de "Deutsche Gründlichkeit" werd nog versterkt door de stiptheid van de Zwitserse voorzitter.

De inleiding werd gehouden door Hans Vöcking W.P., onze collega vanuit Frankfurt, werkzaam in het CIBEDO (Christliche Islamische BEgegnung-DOKUMENTATIONSLEITSTELLE). In grote trekken gaf hij de positie aan van Paus Johannes Paulus II t.a.v. de dialoog tussen Moslims en Christenen zoals die o.a. naar voren komt in zijn toespraken in Ankara en Kaduna (Nigeria) 1) - - - - - Het aantal Moslims onder de migranten in West Europa moet schommelen tussen 6 en 7 miljoen. Hier volgen enkele cijfers: Bondsrepubliek 2.000.000 evenals Frankrijk. Terwijl in de Bondsrepubliek de overgrote meerderheid uit Turken bestaat, telt Frankrijk veel N.Afrikaanse Moslims, voornamelijk Algerijnen. Groot-Brittannië 800.000, Nederland 300.000, waarvan meer dan een derde Turken; België 250.000, vooral Marokkanen; Italië 2 à 300.000 met veel illegalen; Zwitserland 70.000 evenals Oostenrijk; de Scandinavische landen 56.000; Portugal 4.000 en Luxemburg 900 (0,0024 % van de bevolking). Vanuit de katholieke kerken is de zorg voor de Moslims geleidelijk structureel opgezet. Dit gebeurde na de officiële stopzetting van de immigratie in 1973/1974 door de meeste landen. Door huwelijk en gezinshereniging is echter het aantal migranten nog steeds toegenomen.

Afgezien van de verschillende oorsprong van al deze Moslims (Afrika, Azië) hun verschil in cultuur en mentaliteit, reëel of zoals die op ons overkomt (" Turken werken hard, Marokkanen zijn lui ") , zijn er verschillen die voortkomen uit een orthodoxe officiële Islam zoals de staat van het land van herkomst die uitdrukt en meer populaire vormen van godsdienst, dikwijls herinneringen aan belevenissen op het platte land.

Verder zijn er nog verschillen die terug te leiden zijn op diverse theologische scholen of dogmatische tendenzen. Zo zijn er b.v. de Reformisten en de Fundamentalisten, waarvan de meest beruchte de sterk aan invloed winnende Moslimbroeders zijn. In de café's van Berlijn vergaderen zo'n 120.000 Turken in deze trant. Als moslimorganisaties kent men de broedersschappen van de Suleymancis, de Islam Konferentie (onder politieke invloed van Saoedië Arabië), de Islam in het Westen, de Moslimliga, met een vertegenwoordiging in Londen "The Islamic Council of Europe", die onlangs een verklaring heeft uitgegeven over de mensenrechten van de moslimwereld.

In de namiddag werd een synthese gegeven van de rapporten die Oostenrijk, Zwitserland, Portugal, Italië, België, Luxemburg, Spanje en Frankrijk hadden opgestuurd als antwoord op een vragenlijst over dialoog tussen Christenen en Moslims, de situatie van laatstgenoemd en de positie van de Kerk t.a.v. Moslims.

1) de uit het Duits vertaalde tekst hier op blz. 10

De restrictieve wetgeving op immigratie, gezinshereniging in bijna alle westerse landen (de nieuwe Franse socialistische regering uitgesloten) veelal ingegeven door een gemeenschappelijke economische crisis, kan bij de burger discriminatie opwekken, aangezien de zondebok gemakkelijk wordt gezocht in de meest kwetsbare en zwakke groepen van de maatschappij, vooral als die cultureel en religieus anders zijn.

De synthese werd afgerond met enkele gegevens over de godsdienstige praktijk van de Moslims: Koranonderwijs ; Moskeeën ; Moslimkinderen op scholen; De noodzakelijkheid voor de kerk om als voorspreker te fungeren en op te komen voor de rechten van de Moslimmigranten en niet alleen dialoog te voeren op religieus gebied, maar ook op sociaal terrein.

De rest van het congres werd besteed aan het vergaderen in kleine groepen, waar meer praktische problemen konden worden uitgewisseld (gemengde huwelijken, intercultureel onderwijs)

De slotrede, gehouden door de directeur van de Duitse Caritas, gaf een bijbelse en theologische fundering van de redenen waarom de kerk zich met Moslims mag en móét bezighouden.

P. Reesink

KORTE BERICHTEN.

1.

In opdracht van de sektie relatie met wereldgodsdiensten van de Raad van Kerken in Nederland heeft een kleine werkgroep een brochure geschreven over: ANDERS GELOVEN , SAMEN LEVEN ; handreiking voor de ontmoeting met Moslims. Op 10 maart 1982 werd de tekst door de Raad van Kerken, die om deze studie had gevraagd, goedgekeurd. In april gaat het boekje naar de drukker. Het wordt uitgegeven door DE HORSTINK , Wilhelminalaan 17 , Amersfoort. Het moet worden gezien als een vervolg op ONDER ONS, VREEMDELINGEN , BIJWONERS EN WIJ , dat in 1980 verscheen. De prijs zal + f. 5,- bedragen.

2.

Drs J.Slomp heeft tussen 8 en 16 maart 1982 een spreektournee gehouden in de D.D.R. De reis begon met een spreekbeurt in Erfurt, o.a. in de Predigerschule in het klooster waar Luther heeft gewoond. Verder werden Weimar, Wittenberg, Thorgau, Dessau en Raguhn aangedaan. Het hoogtepunt was de 104de Hallesche Missionskonferenz (12 - 14 maart) met ruim 80 deelnemers uit het hele land. De reis werd besloten met deelname aan een islamconferentie van het Theologen Konvent in Oost-Berlijn op 15 maart. Deze uitnodiging had Drs Slomp bereikt als secretaris van de islamcommissie van de Konferentie van Europese Kerken (KEK) te Genève.

3.

COMITE FRANKRIJK - JERUZALEM ELQODS.

In Parijs is in februari het Comité Frankrijk Jeruzalem ElQods voor de eerste keer bijeen gekomen. Er waren vertegenwoordigers van Christenen (b.v. Michel Lelong; Ds Mathiot) Grieks-Katholieken (Mgr.Nasrallah) van Joden (o.a. Ilan Halevi) en Moslims (o.a. Kamal Chatila).

Hun doel is vrede te stichten in Jeruzalem, gebaseerd op gelijkheid van rechten van al de inwoners en van al de godsdienstige cummunititeiten, met eerbiediging van de nationale onvervreembare rechten van het palestijnse volk en in overeenkomst met de resoluties van de V.N. , in het bijzonder die van de Algemene Vergadering van 29 - 7 - 1980.

4.

De Stichting Kerk en Wereld organiseert op 8 en 9 mei a.s. een cursus :
" WAT BEZIELT ONS ALS WE MET MOSLIMS OMGAAN ? MOSLIMS , WAT BEZIELT ZE ? "
Deze cursus richt zich tot mensen (uit werkgroepen) die met Moslims te maken hebben en met name belangstelling hebben voor de godsdienstige aspecten van de Islam, in het bijzonder tot de medewerkers in plaatselijk raden van kerken.

Kursusleider : Bertus Leeneman
de Horst Postbus 19
3970 AA Driebergen - Rijsenburg.
Tel.: 03438 - 12241 , toestel 128

met medewerking van :

Hamza Zaid , imam in Utrecht
Mw. J.Schim v.d.Loeff - Mac Kay
P.Reesink van BEGRIP (Cura Migratorum)

5.

Op 29 en 30 mei a.s. vindt in de Edenhal te Amsterdam plaats de:
DERDE MOUSSEM VAN DE MAROKKAANSE MIGRANTEN IN EUROPA.

In Marokko is een moussem een jaarlijks terugkomend feest in de lente of de zomer (oogstfeest) Oorspronkelijk georganiseerd rond heilige plaatsen of maraboets, zijn het streekfeesten geworden met eigen specifieke dansen, muziek, ruiterspelen (fantasia), waarin het gemeenschapsleven wordt hernieuwd en men sociaal en cultureel gesterkt weer huiswaarts keert.

Het feest in Amsterdam wordt georganiseerd door de onafhankelijke verenigingen van de Marokkaanse migratie. Deze manifestatie wil niet louter een cultuur van tradities tonen, maar ook bewijzen dat het behoud van identiteit samen mag en moet gaan met emancipatie. Speciale programma's worden aangeboden voor kinderen, jongeren en vrouwen.

6.

" ISLAM CULTUUR EN GODSDIENST " 30 blz. Prijs f. 3,50 incl. porto.

Uitgave: Dienstencentrum Gereformeerde Kerken.

Schrijvers: J.Schim v.d.Loeff - Mac Kay ; C. Bouma ; J. Slomp.

Te bestellen: Giro 315153 t.n.v. Dienstencentrum , de Beaufortweg 18 , Leusden.

7.

TOLERANTIE EN ACCEPTATIE 34 blz. Prijs f. 3,50 incl. porto.

Verslag van een studiedag van Christenen en Moslims op 31 okt. 1981

Uitgave: Werkgroep Islam. Sectie: relatie met wereldgodsdiensten van de Raad van Kerken in Nederland.

Te bestellen: Giro 315153 t.n.v. Dienstencentrum, de Beaufortweg 18, Leusden.

8.

" HET BESTE UIT BEGRIP " Prijs; f. 15,- incl. porto.

Een bloemlezing uit vijf jaargangen van het tijdschrift BEGRIP, als bijdrage tot een betere verstandhouding tussen Christenen en Moslims. De bijdragen beogen vooral achtergrondinformatie over de Islamitische leef- en denkwereld voor belangstellenden uit het onderwijs, de gezondheidszorg, de kinderbescherming enz.

Te bestellen: Giro 4300211 t.n.v. Cura Migratorum - Begrip
Luybenstraat 17
5211 BR 's Hertogenbosch.

9.

ZOMERCURSUS CHRISTENDOM - ISLAM BIRMINGHAM

Het centrum voor de bestudering van de Islam en de relaties tussen Christenen en Moslims in Birmingham organiseert van 25 juli tot 2 augustus 1982 zijn vierde internationale zomercursus. Aan deze cursus wordt deelgenomen door docenten en leerlingen uit beide religies.

Men doet samen aan Bijbel en Koran studies.

Het hoofdthema is dit jaar:

" SOCIALE EN POLITIEKE GERECHTIGHEID "

Kosten plm. f. 600,- inclusief logies, exclusief reiskosten.

Inlichtingen: Dr. David Kerr

Centre for the Study of Islam

Selly Oak Colleges

BIRMINGHAM B 29 6 LE ENGELAND

Redactie van " Begrip "

- P. Reesink : Witte Pater, in dienst van de Cura Migratorum. Eindredacteur.
Adres: Luybenstraat 17 , 5211 BR Den Bosch. 073 - 145159
- J. Slomp : predikant in alg. dienst van de gereformeerde kerken.
Adres: Dienstencentrum P.B. 202 Leusden. 033 - 943244.
- J.Rijk : Secr. van het R.K. Vreemdelingenpastoraat.
Adres: Luybenstraat 17 , 5211 BR Den Bosch. 073 - 145159
- H.Obdeijn : Wetenschappelijk medewerker in geschiedenis aan de
Universiteit van Nijmegen.
Adres: Weth.Broekmanstraat 47 Weurt-Beuningen. 08897 - 3359
- G.Versteegden-Rouached: Buitenlandse correspondentie te Mahdia , Tunesie.